

GEVOLGEN VAN HET PLAN VAN AANPAK

Dr. G. de Jonge
Praktijkonderzoek Pluimveehouderij

Inleiding

In het juli/augustus nummer van de pelsdierenhouder zijn het rapport van Spruijt en de voorstellen die de minister naar aanleiding daarvan aan de Tweede Kamer heeft gestuurd gepubliceerd. Spruijt heeft zich geconcentreerd op de vraag wat de gevolgen van zijn voorstellen zijn voor de dieren. De minister heeft een modus tussen het belang voor de dieren en de pelsdierenhouder proberen te vinden. De praktische pelsdierenhouder zal zich vooral afvragen wat de gevolgen voor hem zijn. Ik zal me hier op die vraag concentreren.

Dit zijn in het kort de voorstellen van de minister:

- Er moet een duidelijke voederstrategie worden opgesteld
- De jongen mogen pas 11 weken na de geboorte worden gespeend
- Het kooioppervlak moet minstens 2550 cm² (12 x 34 mazen) meten, en daarin mogen 2 dieren zitten. Elk dier erbij heeft recht op 850 cm² extra ruimte.
- De kooien moeten verrijkt worden met een rustplankje en/of een cilinder
- De nestbox moet 20x20x20 cm meten

Deze voorstellen hebben nog niet de status van wet of AMVB, maar zijn wel een grote stap in die richting. De marges voor aanpassingen zijn vermoedelijk klein. Ons onderzoek heeft in elk geval dit uitgangspunt. De afgelopen winter hebben we ons met voerregimes bezig gehouden. Deze zomer is de accommodatie bevolkt met 2400 nertsen die in groepen van 2 tot 14 zijn gehuisvest, in één of meer rennen met een bezetting van 2 tot 3 dieren per ren en ten dele met plankjes, cilinders en etages. Geen enkel dier is eerder dan na ca. 11 weken gespeend en een flink deel van de dieren blijft tot november bij de moeder. Bestudering van het gedrag en de pelzen moet leiden tot gedetailleerde adviezen over kooi-inrichting en groepshuisvesting.

Voederstrategie

Wiepkema, Spruijt en de minister lijken de onderzoeksresultaten van “Het Spelderholt” goed te hebben bestudeerd. Dat de voerrantsoenering in de winter tot stereotiep gedrag en mogelijk stress leidt is een geaccepteerd gegeven. Dat onbeperkt voeren de kans op uitval van jongen en ook moeders vergroot, heb ik laatst in “de pelsdierenhouder” van juli/augustus 1996 gerapporteerd. De minister heeft niet zonder meer onbeperkt voeren voorgeschreven. In plaats daarvan is ingespeeld op de resultaten van een beperkte proef die in april 1996 is gepubliceerd. Stereotiep gedrag kon bijna voorkomen worden door het geven van ruime porties calorie-arm voer, zonder dat reeds afgeslankte dieren weer in gewicht toenamen.

De minister vindt calorie-arm voer “een bruikbare oplossing” en we zullen uitgebreider onderzoek uitvoeren. Wij hebben de afgelopen winter enkele tientallen afgeslankte nertsen voor perioden van een week dat calorie-arme voer geven. Ik wil ook zien wat er gebeurt als een groter aantal dieren van november tot aan de paartijd dit voer krijgen. De komende winter zal daarvoor gebruikt worden.

Spenen van de jongen

Wiepkema, Spruijt en de minister menen **alledrie** dat nertsen niet eerder dan 11 weken na de geboorte gespeend mogen worden. Onderzoek heeft inmiddels in drie opeenvolgende jaren uitgewezen dat staartbijten aanzienlijk minder vaak gedaan wordt door jongen die na 11 in plaats van 7 weken gespeend zijn. Daarnaast blijven in de natuur de jongen ook minstens 11 weken bij de moeder. Het voorstel van de minister is dus gefundeerd. Ik heb wel een bedenking tegen de vergelijking met de natuurlijke situatie. In de natuur is een worp van vier een grote worp, op “Het Spelderholt” noemen we een worp van zes klein. Echter het voorstel van de minister houdt rekening met de moeder, door te stellen dat eerder spenen mag als de gezondheid in gevaar komt.

Onze ervaringen in 1994 en 1995 met circa 150 moeders die hun gehele worp tot in november bij zich mochten houden gaven ons geen reden tot veel zorg omtrent de belasting van de moeders. De “speenleeftijd” was hier immers 6 tot 7 maanden en het merendeel van de moeders is gezond gebleven. Inmiddels hebben we vastgesteld dat die moeders die in 1995 zo “zwaar belast” werden, in 1996 opmerkelijk goede fokresultaten hebben getoond. Dit jaar zijn de jongen van alle moeders tot 11 weken na de geboorte bij de moeder gebleven, zonder dat dit tot problemen heeft geleid. Daarna zijn experimentele groepen opgezet; bij een aantal moeders zijn jongen weggehaald zodat we een vergelijking kunnen maken tussen de lotgevallen van moeders die 1, 2, . . . 12 jongen bij zich mogen houden. In de tweede week van augustus zijn de moeders gewogen. Gemiddeld wogen ze 1106 g en het gewicht was niet afhankelijk van de worpgrootte, en evenmin van het aantal jongen dat ze tot in augustus bij zich hebben gehouden.

Spenen op 11 weken, tezamen met de voorschriften betreffende kooigrootte en bezettingsgraad, maakt het fokken in traditionele kooien moeilijk. U wordt dus onvermijdelijk gedwongen tot groepshuisvesting in grote kooien en dat zal meestal uitdraaien op geschakelde kleine kooien.

Kooigrootte, bezettingsgraad en groepshuisvesting

In mijn bejaarde rapport “Het welzijn van de farmnerts” uit 1985 heb ik zonder overtuigingskracht in de samenvatting gezet: “Kooien moeten niet kleiner worden”. Dat is er ingezet omdat er wat welzijnsproblemen waren en daarom leek het me veiliger om de dieren niet nog meer in hun beweging te beperken. Het is nog steeds moeilijk waar te maken dat een nerts met 12 mazen beter af is dan met 11 of 13. Toch denk ik dat een voortgezette discussie daarover zonder winnaars en verliezers blijft, zodat je die discussie net zo goed kunt stoppen. We weten nu waar we ons aan te houden hebben en dat is een grote vooruitgang.

De groepshuisvesting is het middel om met deze kooimaten efficiënt nertsen te huisvesten. Door het aaneenschakelen van traditionele 12 x 34 kooien kun je een bezettingsgraad van bijna 3 krijgen, en daar is mee te leven. Problematisch lijkt het als je een bedrijf met nieuwe roestvrij stalen kooien van 11 of minder mazen hebt. De vraag is dan wat nu eigenlijk met “een kooi” bedoeld wordt. Als twee geschakelde, te kleine kooien tezamen “een kooi” vormen is er weinig aan de hand. Een interessante ontwikkeling is het gebruik van etagekooien. De minister noemt ze met, maar Spruijt is er positief over. Onbekend is nog of de etage veel gebruikt wordt. Om de gewenste informatie te verzamelen hebben we op 36 kooien een tweede kooi gezet, met een opening in de bovenkant van de onderste kooi. Als je de etage mag meetellen bij het oppervlak, dan mogen er 5 dieren in en dus zit nu in elke dubbele kooi een moeder met vier van haar jongen. Aan de onderste ren hangt een kist. Daarboven was in de bovenste ren een verhoogd ligplankje aangebracht. Daarna zijn we braaf gaan tellen hoeveel

dieren waar zaten, op alle tijdstippen tussen zonsop- en ondergang, bij regen en bij zonneschijn, van begin augustus tot nu. Tot onze verbazing bleek dat ze in de bovenste ren meer tijd doorbrachten dan in de onderste ren (28 % versus 20% van de tijd). Daarnaast lagen ze 44% van de tijd in de nestkist en 8,5 % op het ligplankje helemaal bovenin. Dit ligplankje werd heel wat meer gebruikt dan de ligplankjes in traditionele kooien (8,5 versus 0,3%). Omdat de etage veelvuldig werd gebruikt is het verdedigbaar om die bij het oppervlak te tellen. Die vijf dieren hebben tezamen slechts één drinknippel en één nestkist, en uiteraard is ook de hoeveelheid mestgoot, dak en spant per geproduceerde pels ten opzichte van 1985 meer dan gehalveerd. Het mesten in de mestopvang gaat gewoon door. De economische voordelen zullen duidelijk zijn. Bovendien is het gewoon een leuk gezicht om nertsen van boven naar beneden te zien rennen en klauteren en het is handig om ze op ooghoogte te kunnen inspecteren.

Ik ga echter nog niet juichen over die etagekooien. Het schijnt dat een ervaren nertsenhouder 100 nertsen in een kwartier kan vangen. Dat zal hem met de door ons gebouwde etagekooien niet lukken. We moeten ook nog afwachten of het goed gaat tot in de pelstijd.

Nestbox

Nestboxen hebben meerdere functies:

1 er worden jongen in geworpen en gezoogd

2 er wordt het gehele jaar in geslapen.

Het is niet logisch om voor beide functies dezelfde kistmaat aan te houden.

Voor de voortplanting voldoet de maat die de minister voorschrijft wel.

Over de slaapfunctie van de nestkist zijn we meer informatie aan het verzamelen. Verschillende auteurs, waaronder Wiepkema en ikzelf, vonden een nestkist noodzakelijk. Die overtuiging is echter gebaseerd op ervaringen met kleine aantallen dieren in standaardkooien. Die slapen als het met te warm is, in de nestkist. Nu we wat ervaring hebben met groepshuisvesting, met tot dusverre maximaal 14 dieren in 7 aaneengeschakelde rennen met 7 nestkisten is het niet meer zo duidelijk of ze die kisten nodig hebben. In de eerste plaats is duidelijk geworden dat de slaap- en rusttijd niet afhing van de groepsgrootte (circa 85 % van zonsop- tot ondergang). Het deel daarvan dat in de kist werd doorgebracht daalde deze koele zomer van 75 % bij de tweetallen naar 60% bij de grotere groepen. Opvallend veel nertsen sliepen met zijn allen op een grote kluit. Aangezien wij geen nestkisten hebben waar 14 nertsen in passen, gebeurde het wel dat er 14 dieren in een ren sliepen en dat alle zeven kisten leeg stonden. Natuurlijk was dit geen regel; we zagen vaker dat er een groep van 5 tot 10 dieren in één ren lag en dat één of meer individuen zich alleen of paarsgewijs in een nestkist afzonderden. Er stonden altijd wel één of meer nestkisten leeg; m.a.w. grote groepen verdeelden zich nooit gelijkmatig over de kisten. Gebleken is ook dat familiegroepen meer clusterden dan groepen dieren die zijn samengesteld uit dieren van verschillende nesten. Dieren sliepen vaker in de ren en nestkisten stonden dus vaker leeg naarmate de groepen groter waren. Nertsen in grotere groepen sliepen gemiddeld weinig meer dan 10% van de tijd alleen in een kist. Bij de grote groepen stonden er altijd wel een of meer kisten leeg, op elk tijdstip van de dag. Een kist per twee dieren, zoals wij verstrekt hebben lijkt dus veel. Ook wanneer een kist per drie dieren wordt gegeven, was de leegstand nog structureel.

Groepshuisvesting in geschakelde rennen met aan elke ren een kist is dus duur; de kisten kosten niet alleen geld, ze moeten ook schoongehouden worden. Dat is jammer, nu we hebben gezien dat er onnodig veel kisten zijn. Een gegeven is dat onze spelerij met groepshuisvesting

en geschakelde kooien een voortborduren is op huisvesting in 12x34 kooien met een nestkist. Als iemand helemaal opnieuw met zijn bedrijf zou beginnen en een kooi voor grote groepen nertsen moet ontwerpen, dan denk ik niet dat hij uitkomt op 7 kleine geschakelde rennen met 7 kleine nestkisten. Vermoedelijk zal hij kiezen voor een enkele grote kist waar de hele groep desgewenst in kan, en enkele slaapplekken voor de paar individualisten die zich graag afzonderen. De tijd zal leren hoeveel individuele slaapplekken nodig zijn.

Rustplankje en cilinder

We hebben ongeveer 100 **ligplankjes** (in feite een gazon plateau) in onze al of niet geschakelde standaardkooien aangebracht. De dieren lagen daar gemiddeld 0,3 % van de tijd op. Dit is opmerkelijk veel minder dan de 8,5 % die ze op de **ligplankjes** in de etagekooien doorbrachten. Het verschil kan twee oorzaken hebben. In de traditionele rennen is het plankje noodgedwongen achter in de ren (boven de mestgoot) aangebracht. In de etagekooien zit het voorin de ren, aan het gangpad. De voorlopige conclusie is dat een **ligplank** wel gebruikt wordt, maar dat nog onzeker is welke eisen de dieren er aan stellen. De cilinders gebruikten de dieren afhankelijk van hun leeftijd 0,3 tot 2% van de tijd. Ze hebben nogal sterk de neiging er in te kruipen als iemand ze wil vangen.

De ideale nertsenkooi

De ideale nertsenkooi bestaat nog steeds niet en ik betwijfel of we die op “Het Spelderholt” zullen ontwikkelen, maar ik denk wel dat we **een paar** aanzetten hebben gegeven

De belangrijkste stap is het besluit om over te stappen van de tweetallen in kleine kooien, naar grote groepen in grote kooien. Als deze stap gezet is, dan hoeft je je fantasie maar aan het werk te zetten om een eindeloos aantal kooitypen te bedenken. Ik ken U goed genoeg, om te voorspellen dat dat ook zal gebeuren.

Uit het gedrag van de dieren in de kooien die we nu op “Het Spelderholt” hebben kunnen we wel een paar eisen afleiden.

- Etages. Het belangrijkste is dat de dieren veelvuldig gebruik maken van de mogelijkheid om de hoogte in te gaan. Uitbreiding van de kooien in de hoogte lijkt dus goed voor de nerts. Maar voor de eigenaars van hallen en kassen ligt hier een kans om te experimenteren.
- Groepsgrootte. Ik zie vooralsnog geen bovengrens aan de gewenste groepsgrootte. Dieren uit verschillende worpen kunnen tot in augustus bij elkaar worden gezet. Let wel goed op de sluiting van de rennen; bij ons is de grootste groep al eens ontsnapt door een enkele loszittende klep.
- Nestkisten en drinknippels. **Ik zou** zeker niet uitgaan van twee dieren per kist en nippel. Maar, wat wel verstandig is weet ik ook niet.
- Ik zou nog wat door experimenteren met ligplankjes. De nertsen waarderen ze wel, maar de ene plank is de ander niet. Hoe hoger, hoe beter, lijkt hun opinie.

Gedragselectie

Opvallend afwezig in de voorstellen van de minister is het aspect gedragselectie. De afwezigheid valt op omdat er op het Spelderholt veel onderzoek aan gedaan is en zowel Wiepkema als Spruit gedragselectie hebben aangemoedigd. Begrijpelijk is het ontbreken wel, vanwege de moeilijkheid om voor te schrijven wat precies verplicht is en de onmogelijkheid om het naleven van die verplichting te controleren. Het ontbreken in de regelgeving doet echter niets af aan de zin van gedragselectie. Over de voordelen van selectie ten gunste van

rust heb ik het al vaak genoeg gehad en daar dus geen woord over.

Nieuw voor ons is de selectie tegen agressiviteit. Ik kan er nog niet veel meer over zeggen dan in het **aprilnummer** is opgeschreven. Wat ik toen echter niet heb benadrukt doe ik nu wel. Als we kiezen voor groepshuisvesting dan moeten we ons extra inspannen om vechten en dus pelsbeschadigingen te voorkomen. In feite moet je, zoals Spruit ook ongeveer schreef, selecteren in de richting van dieren die zich in de geboden huisvesting goed thuis voelen. Je moet er, als je kiest voor groepshuisvesting gewoon voor zorgen dat je een ander type nerts krijgt. Misschien kan selectie eenvoudiger dan ik in april heb voorgesteld. Als dieren in een familiegroep worden gehouden, dan moeten in feite die families geselecteerd worden, waarbij in november geen enkel dier met een beschadigde pels zit. In die families moet de vechtlust gering zijn. Deze selectie wordt echter onmogelijk als in alle groepen dieren met pelsbeten voorkomen, maar zo somber schat ik de situatie niet in.

Al met al schat ik in dat de pelsdierenhouder goed kan leven met de voorstellen van de minister. Er moeten nog wel praktische oplossingen voor enkele problemen bedacht worden. Maar, daar hebt U dan ook 10 jaren de tijd voor gekregen.